

Ruimtelijke ordening in de nieuwe eeuw

Ruimtelijke ordening staat in het brandpunt van de belangstelling. Meer dan ooit staat Nederland voor keuzes. Welke infrastructuur heeft Nederland nodig, hoe gaan wij voorzien in de woningbehoefte, wat doen wij met onze twee mainports, hoe waarborgen wij groen en natuur, en in welke mate en hoe accommoderen wij toenemende mobiliteit?

Maar ruimtelijke ordening gaat niet alleen over inhoudelijke keuzes, maar ook om de procedures waarlangs deze keuzes tot stand komen. Hier spelen vragen wie we bij het proces betrekken, voor welke schaal we kiezen, hoe we omgaan met rechten van burgers (niet alleen eigendomsrechten, maar ook het recht op hoor en inspraak) en welke rol de politiek speelt, en meer in het bijzonder de volksvertegenwoordiging.

De netwerkstad

Alle nota's ruimtelijke ordening tot dusver hebben een eigen vocabulaire gehad van kenmerkende noties. In de sterk economisch getinte Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening waren dit de Mainports en de stedelijke knooppunten, in de Vinex werd het ABC-locatiebeleid geïntroduceerd en in de Vinac de bufferzones. Voor de Vijfde Nota lijkt het woord 'netwerkstad' of 'meerkerenstad' een van de sleutelbegrippen te worden.

Deze polynucleaire steden zijn ontstaan uit een samenstel van verschillende stedelijke centra en knooppunten. Een goed voorbeeld is de zuidvleugel van de randstad met Leiden, Den Haag, Delft, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen en Dordrecht. Zo'n netwerkstad heeft één woningmarkt en één arbeidsmarkt. Dit maakt de 'specialisatie' van steden mogelijk en wenselijk. De netwerkstad leidt daardoor ook tot meer mobiliteit. Een bij voorkeur snel en geïntegreerd systeem van openbaar vervoer moet verdere dichtslibbing helpen voorkomen.

Netwerksteden kunnen leiden tot verbre-

ding van de horizon van burgers. Elk individu kan verschillende functies aan verschillende steden toedelen: wonen in Leiden, winkelen in Den Haag, werken in Rotterdam en reizen met hoogwaardig openbaar vervoer door al dan niet grote groene

waarbij een individu of een groep mensen zelf in samenspraak met een architect woningen kan laten bouwen. Te veel wordt op dit moment door projectontwikkelaars bepaald hoe wijken eruit gaan zien.

Schaalniveau

Beleid is er altijd mede op gericht om uitwegen te zoeken waar belangen met elkaar botsen. De resultaten van de diverse nota's ruimtelijke ordening laten echter zien dat niet of nauwelijks gevolg is gegeven aan de be-

leidsopvattingen die ze verwoordden. Er is gebouwd waar niet gebouwd mocht worden, groene functies verdwenen, mobiliteit nam toe etc. Daaruit moeten we lering trekken. De Vijfde Nota moet komen met uitdrukkelijke antwoorden op vragen rond sturing, handhaving en besluitvorming. Inhoud en vorm hangen daarbij ten zeerste samen.

Te veel bepalen projectontwikkelaars hoe wijken eruit moeten gaan zien.

of blauwe (water)gebieden. Iedereen moet aan die netwerksteden kunnen meedoen. Anders dreigt het gevaar dat de bestaande sociaal-economische achterstand van (grote) delen van de stadsbevolking leidt tot een ruimtelijke achterstand, tot een tweedeling tussen wie volop de voordelen van de netwerksteden geniet en wie niet verder komt dan de achterstandswijk waarin hij of zij woont.

Efficiënt ruimtegebruik blijft uiteraard noodzakelijk, ook in de steden. Om compact bouwen te combineren met leefbaarheid zal steeds meer worden gevraagd om architectonische en stedenbouwkundige kwaliteit. Daarom zal juist de aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit alleen maar toenemen. Het voornemen van het kabinet om welstand veel minder zwaar te laten wegen, staat daar haaks op. Ook moet er veel meer geld beschikbaar komen voor behoud en restauratie van monumenten. D66 is een groot voorstander van individueel opdrachtgeverschap,

Francisca Ravestein

Foto Dennis Sias

Francisca Ravestein is lid van de Tweede-Kamerfractie van D66

Protesten tegen de noordtak van de Betuwelijn

Besluitvorming moet allereerst op het juiste schaalniveau plaatsvinden. Te lang is ervan uitgegaan dat het landelijk ruimtelijk beleid uiteindelijk, bijna mechanisch, zijn weerslag zou vinden in het gemeentelijk regionaal beleid. Het tegendeel blijkt het geval te zijn. Bestemmingsplannen zijn veelal niet actueel, ze hebben nauwelijks nog een relatie met de werkelijkheid. Dat heeft alles te maken met schaalgrootte. De WRR heeft in zijn rapport 'Ruimtelijke ontwikkelingspolitiek' getracht voor dit probleem een uitweg te vinden. De driedeling van gebieden in de categorieën 'rijksvrij', 'rijkssturing op afstand' en 'directe rijkssturing' moet veel meer maatwerk opleveren.

Als de rijksoverheid bepaalde gebieden, functies of tracés van wezenlijk nationaal belang vindt, regelt zij zelf een aantal essentiële zaken, zoals de totstandkoming van een bestemmingsplan. Directe rijkssturing zal uiteraard maar in een klein aantal gevallen noodzakelijk zijn. Denk aan infrastructuur zoals de Tweede Maasvlakte, Schiphol of de Betuwelijn. Maar ook gebiedsdelen zoals de Wadden, Veluwe, het Blauwe en het Groene Hart komen hiervoor in aanmerking.

Meer centralisme dus waar nodig, meer decentralisatie waar mogelijk. Een dergelijk beleid schept de nu veelal ontbrekende duidelijkheid en voorkomt de bij lagere overheden maar al te vaak voorkomende illusies over beïnvloedingsmogelijkheden, die uiteindelijk leiden tot politieke apathie. Uit onvrede met de gang van zaken rond bij-

voorbeeld de Betuwelijn, waar telkens weer de discussie oplaaide over de principevraag naar nut en noodzaak, besloot het kabinet ervaring op te doen met het in tweeën knippen van besluitvorming: eerst nut en noodzaak van een project aantonen, dan uitvoeren. De hiermee opgedane ervaringen leiden tot twee conclusies. Ten eerste is het een illusie te denken dat tegenstanders zich zullen neerleggen bij de uitkomsten van een gevoerde nut- en noodzaakdiscussie; die discussie zal altijd doorgaan. En ten tweede moeten de politieke randvoorwaarden voor

Bestemmingsplannen hebben nauwelijks nog een relatie met de werkelijkheid

de discussie veel duidelijker worden geformuleerd. Ten onrechte onderzoeken we soms oplossingsrichtingen die politiek al zijn afgefallen, alleen maar om zo veel mogelijk mensen en belangen zo lang mogelijk binnenboord te houden. Dat staat niet alleen heldere besluitvorming in de weg maar veroorzaakt ook nodeloos tijdverlies.

Proactief

Over grote projecten moet binnen heldere politieke randvoorwaarden overleg plaatsvinden met maatschappelijke organisaties zoals (uiteraard) de natuur- en milieubeweging. Het moet dan gaan om concrete pro-

jecten en de juiste maat om maatschappelijke organisaties daarbij te betrekken. Het is alleen maar goed als bijvoorbeeld Concept (een samenwerkingsverband van regionale milieuorganisaties) meedenkt en -praat over de planvorming voor de Tweede Maasvlakte.

Het kan echter niet zo zijn dat daar de uiteindelijke besluitvorming plaatsvindt. De finale belangenafweging dient de volksvertegenwoordiging te maken. Bij de voorbereiding van de Vijfde nota heeft de Kamer daarom, meer proactief, een parlementaire werkgroep ingesteld om te onderzoeken wat er is terechtgekomen van in vorige nota's geformuleerd beleid. Naast een algemene evaluatie van Vno, Vinex en Vinac verricht zij ook deelstudies naar o.a. het restrictief beleid en Schiphol. De werkgroep, die bestaat uit de woordvoerders Ruimtelijke Ordening van PvdA, VVD, CDA, D66, GL en GPV, verwacht op basis van deze onderzoeken belangrijke aanbevelingen te zullen doen.

Het totstandkomen van de Vierde Nota heeft bij een aantal gebieden die van functie veranderen, geleid tot stijging van de grondprijs. Nadat er jarenlang een taboe rustte op grondpolitiek, is het onderwerp nu dan ook teruggekeerd op de politieke agenda. Naast een spoedige reparatie van de Wet Voorkeursrecht Gemeenten moet speculatie bij de voorbereiding van de Vijfde Nota worden voorkomen. Het kabinet heeft de Vijfde Nota uitgesteld totdat een notitie over grondbeleid verschijnt. Maar D66 vindt dat onvoldoende. Pas als er maatregelen van kracht zijn om grondspeculatie tegen te gaan, kan de Vijfde Nota verschijnen. D66 vindt dat kosten van openbare voorzieningen moeten worden doorberekend aan projectontwikkelaars/eigenaren, bijvoorbeeld met een heffing ter bekostiging van deze voorzieningen.

Open planproces en interactieve besluitvorming zijn voor het eerst gebruikt in besluitvormingsprocessen rond de ruimtelijke ordening. D66 moet daarmee intern doorgaan. 'Bestook ons met ideeën', om Thom de Graaf te citeren. Ook na de succesvolle raadpleging rond een aantal ruimtelijke ordeningsthema's via de adviesraad blijven adviezen van leden welkom op het mailadres f.ravestein@tk.parlement.nl. ♦